

Valtuusto 16.11.2020 § 159

§ 159

Valtuustoaloite kuntavaalien 2021 äänestyspaikkojen suunnittelemiseksi yhteistyössä nuorten kanssa

Valmistelijat / lisätiedot:
Pirkanniemi Risto

etunimi.sukunimi@espoo.fi
Vaihde 09 816 21

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus

Valtuusto merkitsee selostusosan tiedoksi vastauksena valtuutettu Ekim Özdemirin ja Tiina Elon ym. 18.5.2020 jättämään valtuustoaloitteeseen kuntavaalien 2021 äänestyspaikkojen suunnittelemiseksi yhteistyössä nuorten kanssa sekä toteaa aloitteen loppuun käsitellyksi.

Käsittely

Özdemir Tiina Elon kannattamana teki seuraavan toivomuksen:

”Valtuusto toivoo, että jatkossa kaupunki kuulee nuoria äänestyspaikkojen suunnittelussa, jotta nuorten näkökulmat voidaan ottaa valmistelussa huomioon oikeusministeriön asettamien ohjeiden puitteissa.”

Keskustelun päätyttyä puheenjohtaja totesi kaupunginhallituksen ehdotuksen tulleen hyväksytyksi yksimielisesti.

Puheenjohtaja tiedusteli, voidaanko Özdemirin toivomusehdotus hyväksyä yksimielisesti. Koska ehdotusta ei vastustettu, puheenjohtaja totesi valtuuston hyväksyneen sen yksimielisesti.

Päätös

Valtuusto:
Kaupunginhallituksen ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Lisäksi hyväksyttiin seuraava toivomus:

Valtuusto toivoo, että jatkossa kaupunki kuulee nuoria äänestyspaikkojen suunnittelussa, jotta nuorten näkökulmat voidaan ottaa valmistelussa huomioon oikeusministeriön asettamien ohjeiden puitteissa.

Selostus

Asia on jätetty pöydälle valtuuston kokouksissa 14.9.2020 ja 19.10.2020.

Ekim Özdemir ja Tiina Elo sekä 27 muuta valtuutettua ovat jättäneet valtuustoaloitteen 18.5.2020, jossa he esittävät, että kuntavaalien 2021

äänestyspaikat ennakkoäänestyksessä ja vaalipäivänä suunniteltaisiin yhdessä nuorten kanssa, ja että nuorten kanssa pohdittaisiin yhdessä myös muita tapoja nuorten äänestysaktiivisuuden nostamiseksi.

Vaalilain säännökset äänestyspaikoista

Vaalilain 9 §:n mukaan kunnanhallitus päättää kotimaan yleisten ennakkoäänestyspaikkojen lukumäärästä ja sijainnista kunnassa. Jokaisessa kunnassa on oltava vähintään yksi ennakkoäänestyspaikka, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Yleiset ennakkoäänestyspaikat määrätään erikseen kulloisiakin vaaleja varten.

Vaalilain 8 §:n mukaan kunta muodostaa yhden äänestysalueen, jolle sitä ole tarpeen jakaa useampaan äänestysalueeseen. Äänestysalueiden koosta taikka asukasmäärästä ei vaalilaissa ole tarkempia määräyksiä. Äänestysalueista päättää valtuusto.

Jokaisella äänestysalueella on kunnanhallituksen päätöksellä määrätty vaalipäivän äänestyspaikka. Vaalipäivänä äänestäjä voi äänestää vain sen äänestysalueen äänestyspaikassa, joka on merkitty äänioikeusrekisteriin hänen kohdalleen.

Oikeusministeriön ohjeet ennakkoäänestyspaikoista

Oikeusministeriö antaa vaalilain lisäksi tarkempia ohjeita ennakkoäänestyspaikkojen ja vaalipäivän äänestyspaikkojen määräämisestä. Oikeusministeriö on todennut aiemmissa ohjeissaan, mihin asioihin kuntien tulee erityisesti kiinnittää huomiota yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja määrätessään.

Yleisiä periaatteita äänestyspaikoista

Oikeusministeriö on todennut, että kunnan on huolehdittava siitä, että yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja on kunnassa riittävästi suhteessa kunnan äänioikeutettujen määrään, jotta ennakkoon äänestäminen olisi äänestäjille mahdollisimman vaivatonta ja vähän aikaa vievää.

Ennakkoäänestyspaikat on syytä sijoittaa sellaisiin paikkoihin, joihin äänestäjien on helppoa tulla ja joihin he vaivattomasti osaavat. Yksi hyvä tapa on sijoittaa ennakkoäänestyspaikkoja sinne, missä äänestäjien muutoinkin tiedetään liikkuvan. Kuitenkin myös taajamien ulkopuolella asuville on järjestettävä asianmukaiset ennakkoäänestysmahdollisuudet.

Ennakkoäänestyspaikan on oltava aatteellisilta ja taloudellisilta kytkennöiltään mahdollisimman puolueeton, jotta mahdollisimman monet äänestäjät tulevat sinne mieluusti.

Yleistä ennakkoäänestyspaikkaa ei saa sijoittaa sellaiseen paikkaan, johon kaikilla äänioikeutetuilla ei ole pääsyä. Tällaisia paikkoja saattavat olla esimerkiksi varuskunta-alueet.

Liikuntavammaisten ja muiden liikuntaesteisten ennakkoäänestämismahdollisuuksiin on kiinnitettävä huomiota. Mahdollisuuksien mukaan vammaisten käyttämille kulkuvälineille on pyrittävä varaamaan pysäköintitilaa ennakkoäänestyspaikan välittömässä läheisyydessä ja järjestämään heidän avustamisensa äänestyspaikan ulko- ja sisäpuolella. Äänestyspaikalla mahdollisesti olevat kynnykset ja portaat on varustettava esimerkiksi sellaisella luiskalla, että rollaattoria tai sähkökäyttöistä pyörätuolia käyttävä pääsee esteettä äänestystilaan.

Pyörätuolia käyttäviä varten tulisi myös olla äänestyskoppi, johon pyörätuoli mahtuu tai pöydälle asetettava irrallinen kirjoitusalue varustettuna suojuksella, jonka turvin äänestäjä voi muiden näkemättä täyttää äänestyslippunsa.

Ennakoäänestyspaikan on sekä tiloiltaan että sijainniltaan sovittava tarkoitukseensa myös järjestyksenpidon kannalta. Vaalilain 56 §:n 1 momentissa on säädetty järjestyksestä ennakoäänestyspaikassa ja siihen liittyen niin sanotusta vaalimainontakiellosta. Käytännön syistä vaalimainontakiellon ulottuvuus voi eräissä ennakoäänestyspaikoissa olla alueellisesti rajatumpi kuin yleensä vaalipäivänä äänestysalueen äänestyspaikassa.

Mikäli ennakoäänestyspaikka perustetaan esimerkiksi kauppakeskukseen, kunnan keskusvaalilautakunnan on tarvittaessa etukäteen oltava yhteydessä kauppakeskuksen johtoon ja varmistauduttava siitä, että ennakoäänestys otetaan asianmukaisesti huomioon kauppakeskuksen muussa toiminnassa. Tällöin yhtenä vaalimainontakiellon ulottuvuutta koskevana vähimmäisvaatimuksena voidaan pitää sitä, että vaalikampanjointi ja vaalimainonta eivät saa näkyä tai kuulua ennakoäänestyspaikkaan eikä sen ulko-ovelle/sisäänkäyntiin.

Riittävästi tilaa ja vaalitoimitsijoita

Ennakoäänestystilan tulee olla riittävän suuri, jotta äänestys voidaan toimittaa sujuvasti ja luotettavasti eli äänestäjän vaalisalaisuus, vaalivapaus ja vaalirauha turvaten (vaalilain 56 § 2 mom.).

Tilaan tulee voida sijoittaa tarpeellinen määrä pisteitä, joissa tarkastetaan äänestäjän henkilöllisyys, annetaan äänestyslippu ja otetaan äänestys vastaan. Tilan tulee olla siten mitoitettu ja järjestetty, että ruuhkaa ja jonoja syntyy mahdollisimman vähän.

Usein ruuhkat syntyvät siitä, että ennakoäänestyspaikka on sijoitettu sellaiseen tilaan, johon mahtuu liian vähän äänestyskoppeja ja äänestyksen vastaanottopisteitä ja/tai siitä, että ennakoäänestyspaikassa on muista syistä liian vähän vaalitoimitsijoita nimenomaan äänestyksen vastaanottopisteissä.

Ennakoäänestyksessä aikaa ei yleensä vie äänestäjän käynti äänestyskopissa, vaan sen jälkeinen asiointi vaalitoimitsijan kanssa (vaalitoimitsija leimaa äänestyslipun, lippu suljetaan vaalikuoreen, lähetekirje laaditaan ja allekirjoitetaan, vaalikuori ja lähetekirje suljetaan lähetekuoreen sekä äänioikeusrekisteriin tehdään merkintä siitä, että äänestäjä on äänestänyt).

Kuntien tulee huolehtia siitä, että vastaanottopisteitä on riittävästi. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ennakoäänestyspaikassa tulee olla riittävästi henkilöstöä ja että ennakoäänestyspaikka sijoitetaan riittävän suureen tilaan, jotta äänestystoimitus sujuu äänestäjän kannalta mahdollisimman joutuisasti ja vaivattomasti.

Paloturvallisuus

Ennakoäänestyspaikka on sijoitettava rakennuksessa niin, että rakennuksen poistumistiet pidetään esteettöminä. Poistumisteiden

opasteita ei saa peittää. Järjestelyjen asianmukaisuus on syytä tarvittaessa etukäteen varmistaa alueelliselta pelastusviranomaiselta.

Ennakkoäänestyspaikan aukiolopäivät ja -kellonajat

Vaalilain 47 §:n mukaan kotimaan yleinen ennakkoäänestyspaikka on ennakkoäänestystä varten avoinna kaikkina ennakkoäänestyksen ajanjakson päivinä, jollei kunnanhallituksen päätöksellä erityisistä syistä toisin määrätä. Erityinen syy voi olla lähinnä vain kunnan jonkin alueen tai taajaman vähäiseksi arvioitu äänestäjämäärä. Jokaisessa kunnassa tulisi kuitenkin olla vähintään yksi sellainen ennakkoäänestyspaikka, joka on avoinna jokaisena ennakkoäänestysajanjakson päivänä. Tällaisen ennakkoäänestyspaikan lisäksi on mahdollista perustaa kunnan eri alueille ennakkoäänestyspaikkoja, jotka ovat auki vähemmän kuin seitsemän päivää.

Vaalilain 48 §:n mukaan kunnanhallitus määrää myös ennakkoäänestyspaikan päivittäiset aukioloajat, kuitenkin niin, että ennakkoäänestyspaikka ei saa olla avoinna arkipäivisin ennen kello 8 eikä kello 20 jälkeen eikä lauantaisin ja sunnuntaisin ennen kello 9 eikä kello 18 jälkeen. Hyväksi havaittu käytäntö on, että ainakin ennakkoäänestyksen ajanjakson kahtena viimeisenä päivänä yleinen ennakkoäänestyspaikka pidetään avoinna kello 20 saakka.

Mahdollisimman pysyvät ennakkoäänestyspaikat

Ennakkoäänestyspaikkojen olisi hyvä pysyä samoina vaaleista toiseen. Näin edistetään sitä, että äänestäjät tietävät, missä äänestyspaikka on. Paikkojen lopettaminen tai siirtäminen taikka niiden vakiintuneiden aukioloaikojen muuttaminen ilman pakottavaa syytä saattaa aiheuttaa epätietoisuutta äänestäjien keskuudessa.

Tehokas tiedotus

Kunnan on tehokkaasti tiedotettava kunnan alueella olevista yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja niiden aukioloajoista. Käytännössä asian voi hoitaa kuulutuksin, julkaisemalla tiedot kunnan kotisivuilla, julisteilla kadunvarsimainostelineissa, sanomalehti-ilmoittelulla, sanomalehtijutuilla, koteihin jaettavilla tiedotteilla, kunnan kotisivuilla jne. Paikallisille tiedotusvälineille tulisi lähettää luettelo ennakkoäänestyspaikoista ja niiden aukioloajoista.

Tehokas opastus äänestystilaan

Opastus ennakkoäänestyspaikalle tulee järjestää selkeästi esimerkiksi kadunvarsitauluin ja viitoituksin. Erityisesti silloin, kun ennakkoäänestyspaikka on sellaisessa tilassa, jonka läheisyydessä tai ympärillä on paljon muutakin toimintaa (esimerkiksi kauppakeskuksessa), tulee selkeään opastukseen kiinnittää huomiota.

Oikeusministeriön ohjeet vaalipäivän äänestyspaikoita

Vaalipäivän äänestyspaikkoja määrätessään kunnan tulee oikeusministeriön ohjeen mukaan kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- Äänestyspaikan tulee pääsääntöisesti olla äänestysalueella, mutta erityisistä syistä se voidaan sijoittaa äänestysalueen tai kunnankin ulkopuolelle, jollei siitä aiheudu äänestäjille kohtuutonta haittaa.

- Eduskunnan oikeusasiamies katsoi ratkaisussaan 3.3.1999 (dnro 2009/4/96), että vaalipäivän äänestyspaikkana käytettävän huoneiston sopivuutta harkittaessa tulisi yhtenä näkökohtana ottaa huomioon myös huoneiston aatteellinen luonne ja käyttötarkoitus. Kansa-laisten yhdenvertaisuuden ja julkisen vallan puolueettomuuden näkökulmasta tulisi olla pyrkimyksenä, että vaalihuoneistot ovat aatteellisilta kytkennöiltään mahdollisimman neutraaleja. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies puolestaan totesi ratkaisussaan 30.10.2013 (dnro 4607/4/12), että demokratian asianmukainen toteutuminen edellyttää, että äänestäjät voivat vaalipäivänä käyttää äänioikeuttaan mahdollisimman puolueettomassa tilassa. Merkittävää painoarvoa ei kuitenkaan tulisi antaa sille seikalle, mikä taho omistaa äänestystilan. Merkittävämpänä perusteena on pidettävä tilan sopivuutta arvioitaessa sen käyttötarkoitusta ja varustelua;
- Varsinaisen äänestys huoneen lisäksi äänestyspaikassa tulee olla odotustilaa. Jollei erillistä odotushuonetta ole käytettävissä, on erityinen paikka äänestys huoneen vieressä sopivalla tavalla erotettava niin, että äänestäjät voivat siitä suoraan siirtyä äänestys huoneeseen. Tämä paikka on voitava sulkea siten, että pääsy sinne estetään muilta kuin niiltä äänestäjiltä, jotka ovat saapuneet ennen kello 20.

Ennakkoäänestyspaikat Espoossa

Oikeusministeriön ohjeiden mukaisesti yleisten äänestyspaikkojen tulee olla sellaisia, että mahdollisimman moni käy niissä äänestämässä mielellään ja kaikilla äänioikeutetuilla pitäisi olla oikeus käydä niissä äänestämässä. Yleisiä äänestyspaikkoja ei voida kohdentaa tietyille ryhmille, vaan niiden tulee olla kaikkien saavutettavissa.

Äänestyspaikkojen pitää olla esteettömiä ja neutraaleja tiloja, jotka ovat riittävän suuret ja turvalliset, jotta äänestäminen voidaan suorittaa vaalien yleiset periaatteet huomioon ottaen, kuten vaalisalaisuus säilyttäen ilman suurempaa ruuhkaa ja häiriötä.

Espoossa ennakkoäänestyspaikat on pyritty valitsemaan sellaisiin kohteisiin, joissa äänestäjät muutoinkin liikkuvat, kuten kauppakeskusten yhteyteen ja kirjastoihin. Tavoitteena on ollut toimittaa äänestys kaupungin hallitsemisissa tiloissa, mutta myös muita tiloja on saatu vaalikäyttöön.

Postikonttoriverkoston supistumisen myötä sopivien ennakkoäänestyspaikkojen lukumäärä on pienentynyt 2000 ja 2010-luvuilla. Aiemmin käytännössä jokainen ennakkoäänestys toimitettiin Suomessa postikonttorissa.

Espoossa ennakkoäänestyspaikkoina ovat viime vuosina toimineet Tapiolan posti, Matinkylän asiointipiste, Leppävaaran asiointipiste, Espoonlahden asiointipiste, Kalajärven asiointipiste, Espoon keskuksen asiointipiste, Olarin Prisma, Soukan elä ja asu -seniorikeskus, Aalto-yliopiston Harald Herlin oppimiskeskus, Viherlaakson kirjasto ja Kaukalahden kirjasto. Tulevissa vaaleissa Tapiolan posti on tarkoitus korvata Tapiolan asiointipisteellä, joka sijaitsee Kauppakeskus Ainoassa.

Espoon ennakkoäänestyspaikkojen lisäksi äänestäjä voi äänestää ennakkoäänestysaikana kaikissa yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa kotimaassa ja ulkomailla. Lisäksi ulkomailla oleskelevat voivat kirjeäänestää tietyin ehdoin.

Ennakkoäänestyspaikkoja on luonnollisinta sijoittaa sinne, missä Espoon kaupungilla on jo ennestään omia toimintoja, kuten asiointipisteiden ja kirjastojen yhteyteen. Ennakkoäänestyspaikkojen henkilökunta rekrytoidaan kuitenkin pääosin ennakkoäänestystä varten, koska olemassa olevaa henkilökuntaa voidaan käyttää vain rajallisesti.

Vaalipäivän äänestyspaikat Espoossa

Kullakin äänestysalueella on vain yksi vaalipäivän äänestyspaikka. Käytännössä vaalipäivän äänestyspaikkana toimii jokin alueella oleva koulu. Sama koulu voi toimia myös useamman äänestysalueen äänestyspaikkana alueilla, joissa se on tarkoituksenmukaista.

Vaalipäivän äänestyspaikan pitää olla riittävän suuri, jotta suurempia ruuhkia ei pääsisi muodostumaan. Äänestyspaikan tulisi olla muusta toiminnasta vapaa, jotta vaalipäivän äänestyttäminen ja alustava ääntenlasku voidaan suorittaa turvallisesti, varmasti ja ilman ulkopuolisia häiriötä.

Nuorten äänestysaktiivisuuden nostaminen

Kaupungilla on vain rajallinen mahdollisuus vaikuttaa nuorten äänestysaktiivisuuteen valitsemalla äänestyspaikat yhdessä nuorten kanssa. Yleisten ennakkoäänestyspaikkojen pitää olla oikeusministeriön ohjeiden mukaisia, ja sopia kaikille äänestäjille samoin periaattein.

Oikeusministeriö on ohjeistanut kiinnittämään erityistä huomiota äänestyspaikan esteettömyyteen ja saavutettavuuteen. Espoossa ennakkoäänestyspaikat ovat kauppakeskusten yhteydessä toimivissa asiointipisteissä tai vaaleja varten perustetussa äänestyspaikassa sekä kirjastoissa. Kyseiset äänestyspaikat ovat sellaisia, joissa nuoret ja muutkin ihmiset tavanomaisesti liikkuvat.

Vaalipäivänä voi äänestysalueella olla vain yksi äänestyspaikka, joka tavanmukaisesti on äänestämiseen sopiva koulu. Vaalipäivän äänestyspaikaksi on hankala valita koulua parempi, kaikille sopiva äänestyspaikka.

Vaalit toimitetaan Suomessa varsin perinteisellä tavalla hyödyntämättä digitaalisuutta juurikaan. Nuorten äänestysaktiivisuuteen voitaisiin mahdollisesti vaikuttaa kehittämällä uusia äänestystapoja, kuten verkkoäänestämistä, mikäli mahdollista.

Äänestysaktiivisuus vaihtelee vaaleittain huomattavasti, ja myös nuorten äänestysaktiivisuus. Presidentinvaalissa ja eduskuntavaaleissa äänestysaktiivisuus on Espoossa tavanomaisesti 77- 80 %. Äänestysaktiivisuutta ei voida pitää kokonaisuutena huonona. Kuntavaaleissa äänestysaktiivisuus on noin 60 % ja Euroopan parlamentin vaaleissa äänestysaktiivisuus on tavanomaisesti 51-53 %. Kaikkien ikäryhmien äänestysaktiivisuus vaihtelee vaaleittain äänestyspaikkojen pysyessä vakiintuneina.

Keskusvaalilautakunta tarjoaa kaikissa vaaleissa kymmenille nuorille työtä. Vaalityötä tarjoamalla Espoo ja keskusvaalilautakunta tekevät vaaleja nuorille tutummiksi.

Espoon kaupunki pitää tärkeänä nuorten äänestysaktiivisuuden parantamista. Osana Osallistuva Espoo – kehittämisohjelmaa tuetaan

nuorten äänestysaktiivisuuden parantamista mm. nuorisopalvelujen kanssa. Yhteistyötä tehdään nuorisovaltuuston, koulujen, oppilaitosten sekä muiden tarkoituksenmukaisten tahojen kanssa uusien keinojen löytämiseksi nuorten äänestysaktiivisuuden lisäämiseksi. Lisäksi tavoitteena on parantaa seurantaa äänestysaktiivisuuden kehittymisestä eri ikäryhmien ja äidinkielen mukaan sekä asuinalueittain.

Aiemmat päätökset

Kaupunginhallitus 31.8.2020 § 263

Päätösehdotus Kaupunginjohtaja Jukka Mäkelä

Kaupunginhallitus ehdottaa, että valtuusto merkitsee selostusosan tiedoksi vastauksena valtuutettu Ekim Özdemirin ja Tiina Elon ym. 18.5.2020 jättämään valtuustoaloitteeseen kuntavaalien 2021 äänestyspaikkojen suunnittelemiseksi yhteistyössä nuorten kanssa sekä toteaa aloitteen loppuun käsitellyksi.

Päätös Kaupunginhallitus:
Esittelijän ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Valtuusto 14.9.2020 § 137

Päätösehdotus Kaupunginhallitus

Valtuusto merkitsee selostusosan tiedoksi vastauksena valtuutettu Ekim Özdemirin ja Tiina Elon ym. 18.5.2020 jättämään valtuustoaloitteeseen kuntavaalien 2021 äänestyspaikkojen suunnittelemiseksi yhteistyössä nuorten kanssa sekä toteaa aloitteen loppuun käsitellyksi.

Käsittely Özdemir puheenjohtaja Mykkäsen kannattamana ehdotti, että asia jätetään pöydälle.

Keskustelun pöydällepanosta päätyttyä puheenjohtaja tiedusteli, voidaanko asia jättää yksimielisesti pöydälle. Koska pöydällepanoehdotusta ei vastustettu, puheenjohtaja totesi valtuuston hyväksyneen sen yksimielisesti.

Päätös Valtuusto:
Asia jätettiin yksimielisesti pöydälle.

Valtuusto 19.10.2020 § 149

Päätösehdotus Kaupunginhallitus

Valtuusto merkitsee selostusosan tiedoksi vastauksena valtuutettu Ekim Özdemirin ja Tiina Elon ym. 18.5.2020 jättämään valtuustoaloitteeseen kuntavaalien 2021 äänestyspaikkojen suunnittelemiseksi yhteistyössä nuorten kanssa sekä toteaa aloitteen loppuun käsitellyksi.

Käsittely Puheenjohtaja Mykkänen Uotilan kannattamana ehdotti, että asia jätetään pöydälle.

Keskustelun pöydällepanosta päätyttyä puheenjohtaja tiedusteli, voidaanko asia jättää yksimielisesti pöydälle. Koska pöydällepanoehdotusta ei vastustettu, puheenjohtaja totesi valtuuston hyväksyneen sen yksimielisesti.

Päätös

Valtuusto:
Asia jätettiin yksimielisesti pöydälle.

Päätöshistoria